

Népfőiskolai HÍRMONDÓ

Különszám

A MAGYAR ZOLTÁN NÉPFŐISKOLAI TÁRSASÁG IDŐKÖZI TÁJÉKOZTATÓJA • TATA, 2007. AUGUSZTUS

A SZERVEZŐ BIZOTTSÁG, A TATAI CIVIL SZERVEZETEK ÉS A VÁROS MINDEN POLGÁRA NEVÉBEN SZERETETTEL KÖSZÖNTJÜK A VÁROS- ÉS FALUVÉDŐ EGYESÜLETEK ORSZÁGOS TALÁLKOZÓJÁN RÉSZT VEVŐ VENDEGEINKET!

TATA BARÁTAINAK KÖRE 30 ÉVE

- Mozaikok az egyesület történetéből -

Az alakuló közgyűlés időpontja: **1976. május 16.**

Dr. Körmendi Géza tanár, helytörténész-történész, hosszú ideig a tatai Eötvös József Gimnázium igazgatója így emlékezik erre:

„A kezdeményező Szirtes László – a Komárom Megyei Művelődési Központ akkori igazgatója – volt. Felvázolta és kérdezte, hogy mit szólnék egy ilyen egyesülethez? Tetszett a gondolat, mert megvalósulni látszott az a dédelgetett vágyam, hogy a gimnázium volt diákjait az egyesületbe szervezzem, és ismét Tatához kössöm: a városért tevékenységre serkentsem. Szirtes László hívta létre azt a szervező bizottságot is, amely az alakuló ülést előkészítette. Az alakuló ülés, illetve az első közgyűlés engem választott a TBK elnökének. A lelkes egyesület államigazgatási jellegű lett, nem – a mai szóhasználatnál – civil szervezet. Az egyesület kiadványai maradandó értékűek, az egyesület érdeme az is, hogy országos és nemzetközi téren elismert személyeket hódított vissza Tatához.”

Zenepavilon a Kodály téren

letre nevelésre, a város szépítésének, településkultúrájának segítésére és szervezésében való cselekvő részvételre, a környezetvédelem társadalmi ügyé tételének elősegítésére. Ezen célkitűzések keretében az egyesület feladatának tekinti: Tata és környéke történelmi és kulturális értékeinek feltárását és propagálását. Aműemlékek megóvását, védelmét. A természet- és környezet- védelemben való közreműködést. A településkultúra fejlesztését szolgáló javaslatok kidolgozását, támogatását, a döntések végrehajtásának szervezésében való közreműködést. Az idegenforgalom kulturáltabbá tételének segítését. Minden olyan akció kezdeményezését, támogatását,

amely a város és lakosság érdekeit szolgálja. A demokratikus közélet formálását. Ismeretterjesztő előadások rendezését, illetve kiadványok készítését. Az egyesület meghatározó céljai elérése érdekében együttműködésre törekszik a városban működő társadalmi, politikai szervezetekkel, a gazdasági szervek és intézmények kollektíváival, valamint a város lakosságával.”

Tartalom:

- Tata Barátainak köre 30 éve
- Szemelvények Tata múltjából
- Tata és Tóváros a korábbi időszakok leírásnak Tükrében
- Egy dokumentumgyűjtemény keletkezéséről
- A tatai Civil Társulás megalakulása és első évei
- A mi városunk, Tata - fotómelléklet
- 15 éves a Fellner Jakab Kulturális Egyesület
- A Tatai Helytörténeti Egyesület tevékenysége
- Civil élet Tatán
- Sigillum + Civitas + De Tata
- A Cseke balladája
- Mi lesz Tatatóvárosból?
- Pálma Szálló, Tata

Tata Barátainak Köre céljai

Az egyesület első alapszabálya 1977-ben született, amelyet a tapasztalatok és változó törvényi szabályozásnak megfelelően azóta többször módosítottak. A 2000-ben elfogadott alapszabály a következő célokat és feladatokat fogalmazza meg:

„Az egyesület célja a Tatán és azon kívül élők, a várost és környékét szerető, azért közvetlenül vagy közvetve tenni akarók összefogása a történelmi, helytörténeti, nemzetiségi hagyományok ápolására, a meglévő építészeti, művészeti értékek megóvására és gyarapítására, az ősök iránti tiszte-

Példák a TBK négy évtizedes tevékenységéből

Az első évtizedben jellegzetes feladatának tekintette az egyesület a fontosabb emlékek, személyek emlékének emléktáblával történő megjelölését. Ennek legjobb példája Magyary Zoltán 100. születésnapja alkalmából felavatott domborműves emléktábla az Ady E. utcán található volt tóvárosi Községháza falán. (Ma Forrás Ház.)

Húsz éven keresztül – a megalakulást követően – jelentette meg az egyesület évkönyveit, amelyek egyúttal a szellemi értékek, hagyományok bemutatását, megőrzését is segítették. Ma már a helytörténet becses forrásait jelentik e kötetetek.

Az utóbbi évtizedben hagyománnyá vált a város kiemelkedő értékek tekinthető Öreg-tó medrének tisztítása, takarítása.

1999-ben kezdeményezte az egyesület a Városi Civil Fórum megszervezését, a város civil szervezeteinek összehívását, amelyhez 2000-ben kérdőíves felmérést is kapcsoltak.

A város vezetésével hosszú időn keresztül évente bejárták a várost, hogy feltárják a környezetszennyezési vagy más környezetvédelmi problémákat. Fontos kezdeményezés volt az egyesület részéről az ivókutak helyreállítása, részben idegenforgalmi, részben ezen értékes emlékek megőrzése miatt. Ennek legjobb példái a Csurgó-kút, a Panoráma-kút és a Büdös-kút.

A felújított Büdös kút - Bartók B. utca

Nagyon komoly feladatot jelentett a zenepavilon vagy filagória felújítása és felállítása (jelenleg a Kodály téren) közterületen.

Jelentőségét mutatja, hogy Ráday Mihály is megemlékezett róla könyvében: „Tatáról remek helyreállításról kapunk hírt. Íme, a templom mellett az úgynevezett tisztiszaletli, vagy minek nevezzem, mindenesetre egy remek faragott építmény. Állapota folyamatosan romlott. Nem is olyan régi fotók mutatják, milyen volt, mielőtt kiemelték.” Kezdeményezte az egyesület kegyeleti park kialakítását, illetve emlékmű létrehozását a II. világháború áldozatainak emlékére, az emlékmű felavatására 1994-ben került sor. Fogadta az egyesület az országosan szervezett ifjúsági tábort, akik a város megismerése mellett munkájukkal is hozzájárultak a város szépítéséhez, értékeinek megőrzéséhez.

A TBK vezetősége 2001 óta vesz részt, szervezi a „Kulturális Örökség Napjai” elnevezésű országos akció helyi programjainak előkészítését és kivitelezését. Az egyesület elnöksége tevékenységéhez kapcsolódva megjelentette a Tatai Értékmentő c. kiadványt, majd a Csalánleves c. időszaki lapot.

Elismerések, kitüntetések

Lendik Józsefnek, a TBK elnökének munkáját 1995-ben **Podmaniczky-díjjal** ismerte el a Város- és Faluvédők Szövetsége.

Tata Barátainak Körét, a Tataért végzett több évtizedes eredményes és áldozatos munkájáért 2000-ben a város önkormányzata **Tata Városáért díjban** részesítette.

Elérhetőség: 06/20/333-3902

Az összeállítás Gyimes Lilla: Tata Barátainak Köre Egyesület bemutatása, szerepe a város életében c. szakdolgozata alapján készült.

SZEMELVÉNYEK TATA MÚLTJÁBÓL

Tata a történelmi Komárom vármegye települése. A település helyén (így például a mai Eötvös Gimnázium alatti, tóra lejtő területen, az ún. Porhanyóban), az őskor emberei megtelepedésének nyomai lelhetők fel. A neandervölgyi ősemberrel megegyező korú telep mellett, a bronzkorból is számos lelet bizonyítja a terület lakottságát.

Tata neve sok magyarázatra és egyéni értelmezésre adott alapot a századok folyamán. Általánosan ismert a város lakói között az a kedves legenda, amely I. Szent István királyunk állítólagos keresztapja kedveskedő „tata” megszólításához csatolná a település nevét. E népetimológiai magyarázat a feltételezett személyt a tatai bencés monostor „Deodatus” (magyarul „Istentől adott”) nevű alapítójának tartja. A történetírás mai általánosan elfogadott álláspontja szerint, s itt feltétlen Györffy György munkásságára kell támaszkodnunk, a város neve a tatai bencés apátság alapítója nevéhez köthet, aki az állam-szervezés idején a királyi udvarban élt (Tata, Tadeus). Az etimológiai kutatások is ezt a magyarázatot valószínűsítik, a személynév német eredetét emelve ki...

...A Vár épülete kiemelt műemlék. 1397-1409 között épülhetett ki, a Vértes és a Gerecse hegységek találkozásánál, egy vízzel és mocsarakkal körülvett sziklamagra. A Vár 1397-től királyi birtokká vált. Luxemburgi Zsigmond (1387-1437) és Hunyadi Mátyás (1458-1490) királyok idején élte fénykorát, mint királyi nyaraló-kastély. Mátyás idején a reneszánsz palotát az ország legjobb épületei közé sorolták...

...Fellner Jakab (172-1780) szobra (Ungvári Lajos alkotása) ma a végső nyughelyéül is szolgáló tatai plébániatemplom előtt látható. A templom

építésének kezdetei 1751-re tehetőek, a birtokot megvásárló idősebb Eszterházy József hasonló nevű fiának kezdeményezésére...

...Az iparosodás kezdetei múlt század végi kisipari korszak után, századunkban elsősorban a bőrfeldolgozás és cipőkészítés, illetve díszműbőrgyártás, a környező hegyekkel összefüggésben, a faárúkkészítése, szaszynggyártásképviselték. Ipari üzemeket az Esterházy-uradalom is létesített: Ipartelepén faárúkat készítettek, az uradalmi Göztéglagyár 1887-ben épült. Az áruszállításban mérföldkő az 1883-ban Tatán is megindult vasúti forgalom. Századunkban a két település elsősorban a bőrfeldolgozás és cipőkészítés, illetve díszműbőrgyártás, a környező hegyekkel összefüggésben, a faárú készítése, s a szaszynggyártás képviselték. Ipari üzemeket az Esterházy-uradalom is létesített: Ipartelepén faárúkat készítettek, az uradalmi Göztéglagyár 1887-ben épült. Az áruszállításban mérföldkő az 1883-ban Tatán is megindult vasúti forgalom. Századunkban a két település lélekszáma következőképpen alakult: 1920-ban mintegy tizenegy és fél ezer, tíz év múlva tizenkétezer, 1941-ben pedig 12 325 fő élt itt. A gyarapodás főként a tóvárosi rész növekvő kiterjedésének volt köszönhető...
...1888-ban, igaz az újabb kutatások szerint nem a város, hanem a tulajdonos család és vendégei szórakoztatására kőszínház is épült Tatán, a Monarchia-szerte híres, többek között budapesti Vígszínházat és Karlovy Vary színházat is megépítő Fellner Jakab és Helmer cég kivitelezésében. Bár a színház épülete ma már nem létezik, de az ugyancsak az Eszterházyak kezdeményezésére létrejött Angolpark-beli szabadtéri színház utóda remélhetően ismét működni fog. Nyaranta itt már az 1930-as években országos hírű előadásokat tartottak. Mint azt az Eszterházyak által a XVII. században létesített park neve is mutatja, a főúri kertépítészet remekei közül a tатаi a nem szabványos, mértani alakzatokat is felhasználó francia kertépítészeti stílust, hanem a természetközeli, -hű angol stílust képviseli... A parkban található természetesen az egykori pálmaház is. A Cseke-tó partja, a korabeli divatnak megfelelően, eredeti, római és vértesszentkeresztí kövek beépítésével készült, Charles Moreau (1758-1841) francia építész által 1801-ben emelt neogótikus műrommal, török mecset utánzásával (készült 1840 körül), különleges növényekkel, fafajtákkal, a források felett átívelő kis fahidakkal ékes...
...1923-ban a kormány lépéseket tett az egybeépült községek egyesítésére is, s ennek nyomán Tatán is foglalkoztak már e kérdéssel... 1929/30-ban létrejött Tata és Tóváros első közös „városfejlesztő bizottsága”. Fő céljuk az idegenforgalom fejlesztése, elősegítése volt, hiszen már akkor is ez kínálkozott a két mezőváros első számú fejlesztési lehetőségének. A bizottság közelebb hozta egymáshoz a két városrészt, amelyek közösen próbálták érdekeiket érvényesíteni a jelentős magánterületeket kezében tartó uradalommal szemben.

Elérték, hogy 1930-ban megnyitották az Angolkertet a nagyközönség számára.

Még ez évben vetette fel Tata közgyűlése, hogy a települést üdülőhellyé nyilvánítsák. Az egykori uradalomhoz tartozó két mezőváros, Tata és Tóváros egyesítése végül 1938-ban történt meg, először Tatatóváros, majd Tata néven egyesítve a községeket... Az egyesítés támaszául és segítőjéül a közigazgatási szakember, Magyary Zoltán tevékenysége, világos okfejtése szolgált. Magyary elemezte az egységes városrendezési terv előnyeit, vízvezetés és csatornázás egységes szempontú kivitelezését, a történelmi múlt fennmaradt emlékeinek közös gondozását, őrzését...

Tatán az 1940-es években, Magyary Zoltán kezdeményezésére és szervezésében, s a közelmúltban elhunyt jelentős történész, a református egyház központi Ráday-gyűjteményének volt igazgatója, Benda Kálmán (1913-1994) irányításával Népfőiskola működött (1940-1944)...

A Minisztertanács 1006/1954. (I. 28.) számú határozatával városi rangra emelte Tatát. 1985. január 1-jétől hozzászattolták a századunk folyamán mintegy ötszáz fő körüli lakossággal rendelkező Agostyán községet, amely egykor ugyancsak az Eszterházyak tатаi uradalmának tartozéka volt...

A város műemlékei közül a plébániatemplom, a kapucínustemplom, a volt piarista gimnázium és rendház, a jó kétszáz éves Kristály – ez egykori Szarka, majd 1891-től Eszterházy Szálloda -, a baji út melletti egykori uradalmi pezsgőgyár barokk épülete (1770 körül tervezte Fellner Jakab), az angolpark látnivalói és a tатаi Vár mellett, meg kell említeni az 1510. évi Tatán tartott országgyűlés emlékére Országgyűlés térnek nevezett területen 1763-ban, Éder József tатаi ácsmester által készített és felállított, csak fa felhasználásával készített óratornyot. Tata köztéri alkotásai közül művészi értékük miatt a régebbi és újra felállított szobrok közül a Szent János patak feletti hídra készült, Fellner Jakab és Schweiger Antal művészetét dicsérő barokk Nepomuki Szent János szobrot, Kovács Mária „Keresztelő Szent János” szobrát (amelyet a II: világháború után eltávolítottak eredeti helyéről, majd a politikai élet fordultával a Tata Baráti Kör állíttatott fel újra stílusos környezetében, az Öreg-tó partján, a tатаi Vár alatt), a hajdani lovaspálya közelében a finom mívű „Vadéászó Diána” című szobrot és a legújabbat, Martyn Ferenc „Vitorlás” című alkotását feltétlen ajánljuk minden Tatára látogatónak.

Dr. Fülöp Éva
muzeológus

**TATA ÉS TÓVÁROS A KORÁBBI IDŐSZAKOK
LEÍRÁSAINAK TÜKRÉBEN**

(részlet)

Elsőként nézzük akkor, hogy a XIX. század végén milyen leírás született településünkéről, amely a Hunyadiak korabeli Magyarországot ismerteti velünk.

Csánki Dezső (1857 – 1933) történetíró, levéltáros, az Országos Levéltár munkatársa, majd főigazgatója foglalta össze egy nagyszabású munkában a Hunyadiak korát Magyarországon. Munkája alapvetően gróf Teleki József Hunyadiak kora című csonkán maradt művének befejezése.

„Komárom vármegye.

Tata. *Castrum Thatha, Thata, Thatense. ... 1426-ban Zsigmond király Rozgonyi István temesi ispánnak és nejének, a kik 5000 forintban már előbb is bírták, 8000 forintért veté zálogba. E zálogbirtoklás azonban ezúttal – úgy látszik – csak ideiglenes volt; habár a Rozgonyiak (Simon) pl. 1438-ban is magokénak mondják. Erzsébet királyné zálogosítá el nekik 1440-ben hosszabb időre. Ettől fogva 1444-ben, 1445-ben, 1447-ben, 1448-ban, 1458-ban szintén mint Rozgonyiak bir-toka merül föl. 1459-ben Mátyás király Rozgonyi Jánosnak, Rajnáldnak és Oszvátanak adta, életök fogytaig. Ők bírják 1462-ben s ők tartanak hozzá jogot 1464-ben és 1465-ben is. Ugyanez időtájt azonban visszaváltá a király s díszesen újra építteté. Ranzani és különösen Bonfini nem győzik eléggé csodálni. Utóbbi szerint fényre minden más várnak eléje tehető. Négyszög alakra épült, kettős köfallal, tornyokkal és árkokkal. Körülötte a hatalmas tó terül el, mely a mint vizét kibocsátja, útjában itt-ott megpihen s kisebb halastavakká szélesül. .. köröskörül messze terjedő vadaskert. A várbeli épületek hosszú sorát rejtik az ebédlő-, háló-, mulató- és fürdő-szobáknak, bőkezűen ékesítve arannyal, pompás színekkel és szobor-művekkel.”*

A XVIII. századi leírások, országismertetések után nézzük, hogy a városunkba látogatók miként látták a települést. Az egyik legjelesebb leírás, amely személyes tapasztalat alapján készült a XIX. század elejéről való. A magyar költészet egyik legjelesebb alakja járt városunkban. Igaz, az első „találkozás” egy baleset „következménye. Értelemszerűen ekkor még csak a sérülés ellátásról írt a szenvedő fél, a városról keveset.

Kazinczy Ferenc (1759 – 1831) Pályám emlékezet című munkájában számol be látogatásának céljáról, majd balesetéről. (Talán megbocsátható, ha ezt a részt szép nyelvezete és leírása miatt részletesen ismertetem.)

„MDCCCIII. 13. Neszmély körül virradék fel május 21-dikén, s szekerembe két feketét foga a postakocsis. Tatát akarám látni, méltán elhíresedett kertje miatt.

Vízis partidai gyönyörűek, s forrásai gazdagon bugyogtatják buborékjaikat. Talán szűkek gyeppiaczai.

Három órát tölték a kertben vezető nélkül, azalatt inasom magát, a postacselédet és a két fekete sárkányt jól tartá, de inas, kocsis józanon várának. Alig zárá be inasom szekerem ajtaját s a két ló elragadá szekeremet, végig repüle velem az egyenes utcájú városon, s midőn minden veszedelmen kívül vélém lenni magamat a mezőn, emelkedni érzém egyik kerekemet, s felfordulék.

Orrom nyerge be vala törve, bal könyökömet összezúzta ferslágom, melyben a Gessner Salamon özvegyének, viszont ajándékuul férje munkáinak negyedréti pompás kiadásáért és férje portraitjáért, égetett földben, tokaji essentiát és bort akartam Bécsből elindítani; inasom pedig sántán kele fel a földről; kocsim össze volt törve. Megfordultam s visszamenék a Szarka nevű fogadóba. Orromból csorga a vér, s jobбомmal kénytelen voltam balomat tartani. Egy sváb asszony a fogadóig kísért. A katonai seborvos biztata karomra nézve, de koponyámat féltette. – Hanyatt fekve írtam meg leveletem Komáromi orvos-doctor Nagy Sámuel úrnak, hogy jöjön látásomra. Jött. – Nyolcz napot tölték Tatán, s orrom meggyógyult. Balkarom baját csak a váradi hévvizek szüntették meg.”

A baleset nem vette kedvét Kazinczynak az újabb látogatástól. Sőt, várakozással és kíváncsisággal látogatott el ismét városunkba. Magyarországi utak című beszámolójában már másként ír tатаi élményeiről. Igaz, ehhez az is hozzájárult, hogy közel harminc év telt el balesete óta.

Szerdán, ápril 13-dikán elhagyám Pannonhalmot. ... Tatára térénk ki utunkból, hogy ismét láthassam a gróf Eszterházy kertjét, mely felől tudtam, hogy az, 1803 óta, midőn először valék itt, nevezetes változtatásokat kapott. Akkor nehezteléssel láttam, hogy a rajzoló azt annyira elborította fákkal és csalitokkal, hogy a szem alig találta helyet megnyughatni. Most a panasznak nincs helye. Gyönyörű paradicsom minden tekintetben, s szép kinézései vannak a Vérteshegy s a pinczeházak felé, melyek sűrűen egymás mellett, kis gazdag falut képzeltetnek. S szebb vegetatiót nem gondolhatni. egy olasz nyárfa derekát kétszeri ölelésem által sem foghattam keresztül. De ékességét kivált gazdag vizipártiai adják. Széles és hosszúan elnyúlt taván százanként uszkáltak a hatyúk.

A kiseded vár azon nagy habokat hányó tó szélében, melybe II. Lajos a Szolimán békét ajánló követit behányatta, eledelül a halaknak, igen elmés igazításokat veve, s a régi kor izlésében.

De azt megtekinteni tiltá az estvére hajlott idő.

A nap örömeit nevelé a piaristák collégiumának rectora, Fajsz József úr, és az ide már sok esztendő előtt Ujhelyből jött professor Nequaszil, s rector úr szobájában végig forgatott rézmetszések gyűjteménye, és az Eszterházyak képei a refectorium falain.”

Fényes Elek munkájával kapcsolatban azt a jelzöt használjuk általában, hogy tárgyilagos, objektív közléseket ad, tényszerűen tárja az olvasó elé a

statisztikai számokat. Többször lapozgatva a művet, más településeket adatit is keresve, ez a megállapítás igaz. Viszont legyünk arra büszkéek, hogy a szerző is elragadtatta magát Tata ismertetése során szubjektív megjegyzésekre:

„Kedves haza ez népének, mert áldott s kellemes, s a nép hite szerint is, legszebb a megyében.”

Fényes Elek is hosszasan írja le az egyéb forrásokat, vizeket, hiszen volt belőlük jó néhány. A „kifejlett források” azonban mást is szolgáltak, mint a kellemes környezetet.

„A kifejlett források, különösen az angol kerti melegforrások, melyeknek hévsége télen nyáron 19-20 ° áll, és soha sem fagynak be, s Tóvárost erőkkkel keresztülfolyják, olly bőséget okoznak vízdolgában, miszerint bátran el lehet mondani, hogy nincs hazánknak olly vidéke, mely vizet igénylő gyáriparra alkalmasabb volna, mint épen Tata ... Azonban a természet e dús ajándéka még aránylag gyéren van kihasználva. Deszkametsző van Tóvároson I, malom Tatában és Tóvároson 11, 33 kerékre, kalló pedig 8, 11 kerékre; van ezenkívül 1 fejr cserépedény-, s bőrgyár.”

Tata az 1920-as évek vége felé, de leginkább az 1930-as években felkapott kiránduló- és üdülőhely lett. Ez magával hozta azt is, hogy egymás után készültek el a különböző városkalauzok. Egyes könyvek csak a várossal, más kiadványok a városkörnyékkel, a nagyobb földrajzi egység leírásával foglalkoztak. A Magyarországi útikalauzok sorozatban Polgárdy Géza két könyvében is foglalkozik városunkkal. Az egyik tulajdonképpen a Vértes hegység kalauza, a másik ennek egy része:

Tatatóváros és környéke kalauza.

De a kiadás évszámát tekintve ezeket a kis füzeteket megelőzte egy másik sorozat, amely a Budapest székesfőváros iskolai kirándulóvonatok útvonalát ajánlotta az olvasók figyelmébe.

Egy rövid útvonalbemutató után érkezik a kiránduló Tata-Tóvárosra. A rövid, pár soros földrajzi és népességi adatok után a következőket olvashatjuk városunkkal kapcsolatban:

„A Dunántúl egyik legkisebb pontján, ahol a Vértes és a Gerecse utolsó dombhullámai találkoznak a Kis-Alföld síkságával, a 340 hektár terjedelmű Öregtő északi partján fekszik a két összeépült nagyközség, Tata és Tóváros. A zöld keretben csillogó tó, az Angolkert a 17 hektáros Cseke-tóval, a tavaknak és hévizeknek a várost keresztül-kasul szelő lefolyásai, a Cseke-folyó, a Malom-patak, Szent János-patak, az ezekre épült, a városban szétszórta sok romantikus liszt- és fűrészmalom a kettős városnak valami egészen sajátos, egyéni színt adnak. A vízben szegény Dunántúlon ritka kép az álló- és folyóvíznek ez a bősége, s a gondozott parkok, a sok üde lomb, a fürdők, csobogó patakok közt fürdőhelyen érezzük magunkat. Annak is tekinthetjük a kettős községet, mert a fent részletezett körülmények miatt a magyar közönség egy nagy részének kedvelt nyári üdülőhelye lett

már évtizedek óta, sőt a külföldiek is nagy szám-ban keresik fel, kivált mióta az Angolkertben és a vár udvarán tartott szabadtéri játékok az idegenek figyelmét is ide terelték.”

„Tatatóváros kellemes benyomást tesz a szemlélődőre, kétségtelen azonban, hogy sok tennivaló van még a VÁROS (kiemelés tőlem– Gy. L.) szépítése körül. A szép, széles Esterházy-utca belső részének gondosabb kiépítésével, de főleg a Kossuth-tér jelenleg nagyon is poros, falusias elhanyagoltságának a megszüntetésével nagyban hozzájárulhatna Tatatóváros értékének az emeléséhez. A múltban gróf Esterházy Miklós József az általa alapított híres versenytállalóval, lóversenyekkel és színházával nagy fényt adott Tata nevének. A jelen időkből a modern strandfürdő, a tatai szabadtéri játékok és a közönség részére is hozzáférhetővé tett gyönyörű angolkert által nyújtott emelkedés és fejlődés teljessé tételéhez azonban elválaszthatatlanul hozzátartozik a város egyes részeinek csinosítása, különösen a már említett kellemetlen külsejű Kossuth-tér parkosítása.”

A II. világháború világgésését kis városunk sem úszta meg. Igaz, nagyobb károk az épületekben nem keletkeztek, de annál nagyobb volt a veszteség az előzőekben felvázoltakhoz képest. A grófi család elköltözött, a nagyobb üzemek tulajdonosai származásuk miatt ugyancsak elmenekültek, vagy éppen a deportáltak sorsára jutottak. A piaristák az iskolák államosításakor ugyancsak elkerültek a városból. Megszűnt minden, ami éppen hogy csak felépült, kialakult. A város ugyan működött és némi fellendülés is tapasztalható volt, sőt megyei székhellyé is avansálhatott volna, ha a magasabb politikai érdekek nem a szomszédos bányásztelepüléseket egyesítik és avatják várossá és megyeszékhellyé.

Nem tudom, hogy sajnáljuk-e ezt utólag. Talán nem is baj, hiszen nem épültek hatalmas lakótelepek, a kertesházak helyére, nem települt jelentősebb nehézipar a településre.

Közigazgatásilag ugyan község és nagyközség besorolást kapott Tata, de az itt lakók számára nem okozott nagyobb változást. Tata és Tóváros az maradt, ami maradhatott az 1950-es években.

1954-ben, 50 évvel ezelőtt közigazgatási szempontból újra várossá nyilvánították Tatát. A sajtóban és egyéb helyeken nem igazán lehetett olvasni erről. Kutakodásaink alapján egyetlen olyan cikket találtunk, amelyben az „új városról, Tatáról” írnak. E cikkben történetileg mindent belezsúfolt szerzője: az elfogadható történelmi részeket át a mondák világába tartozó történetekig. A cikk „érdekessége” nem is ebben van, ha-nem abban, hogy egy sort sem szán arra, hogy éppen milyen állapotban van a királyok pihenőhelyeként, a magyar Salzburgként számon tartott város. A kor szellemiségét idézi a jövőbe tekintő leírás.

Most forgassuk előre az idő kerekét egészen 1970-ig. Nézzük meg Tatát a városi tanács városfejlesztési tervének tükrében: „Sima betonúton gördül az autó Almásfüzitőtől Tataig. Az állomástól menjünk a Berta malom felé. A betonozott út két oldalán gesztenyefasor. Mögötte kultúrpark terül el. ... A Fényes folyóra nem ismerni rá, medrét

kiszélesítették, két partját betonozták. ... Tata központjában két méterrel szélesedett az út. A beépítetlen házhelyek helyén csinos házak sorakoznak. ... Tata fürdővárossá alakult. A vár alatti kanyarban emeletes házak között visz az út. Itt emelkedik az új tanácsháza is. A várat helyrehozták és ideköltöztették Tata múzeumát. Régi, kopár Kossuth-terre nem lehet ráismerni. ... Itt is virágágyak teszik üdévét a levegőt, lombos fák között sétálnak Tata dolgozói. ... nyaralók, szállodák egész sora biztosítja az emberek kényelmét. ... Menjünk el a Néppark felé. A kiosk helyén gyönyörű úszószálloda épült fedett uszodával. A Cseke-tó partján csónakház áll, távolabb új, korszerű sportpályán játszanak a fiatalok. ... A kialakult városközpont körül frissen nyújtózkodik a város. A régi, sokszázéves házak, volt rendházak eredeti formájukban simulnak bele az új házak rengetegébe."

A cikk utolsó bekezdését már nem is idézem, az a kor propagandájának egyik szép példája. De a szerző így képzelte el Tatát az 1970-es évekre. Nem vitatom, hogy nagy fejlődésen ment keresztül a város, de azt hiszem jóval több az a veszteség, ami eltűnt, elpusztult, de talán még nem ment feledésbe.

Egy kicsit talán hosszasan idéztem a különböző leírásokat, de nehéz volt a rengeteg szemelvény közül kiválogatni azokat, amelyek valóban érdekesek lehetnek a város mai látogatói számára.

Kívánom, hogy minden kedves látogató érezze jól magát ebben a kis városban.
Tata, 2007. augusztus

Ifj. Gyüsi László

EGY DOKUMENTUMGYŰJTEMÉNY KELETKEZÉSÉRŐL

1978 őszén megbízott a Tata Barátainak Köre titkári teendőinek végzésével. Meglepett a felkérés, mert alig egy évvel korábban vizsgálat volt ellenem. Elsősorban a 45-50 fős diákcsoportokkal végzett erdélyi és felvidéki barangolásaim, valamint a lakásunkon évente 3-4 alkalommal megrendezett (30-40 fős) találkozók miatt.

Terveztem évkönyv kiadását, pályázatok kiírását, emléktáblák állítását, a Tatán született, tanult, alkotott egykori jeles személyek adatainak számbavételét, a parkok fariktaságainak megjelölését, a város nevezetes személyei, eseményei, épületei emlékének felelevenítését (acetylénvilágítás, fazekasság, porcelángyártás, népfőiskola, várszínház, szabadtéri opera előadások, lóversenyek).

Az 1979 májusában esedékes következő évi közgyűlésre két találkozót terveztünk.

Menner Bernát (1798-1846) híres tatai zeneszerző leszármazottainak, valamint a Tatai Népfőiskola (1940-1944) tanárai-

nak és diákjainak a találkozóját. Menner Bernátra dr. Bárdos Kornél cisztercita zenetudós tatai Eszterházyak zenéje című munkája hívta fel a figyelmet. A Tatai Népfőiskolára pedig Kocsis Lászlóné, a városi könyvtár vezetője, aki sokszor emlegette dr. Magyary Zoltán professzor nevét. Ezt a nevet olykor családomban is hallottam, hiszen nagymamám testvére volt Revicky István főszolgabíró, később alispán, a Tatai Közigazgatási Mintajárás, majd Komárom vármegye (az 1940-es évek első felében „szociális vármegye” – ként emlegették) vezetője, aki Magyary Zoltán és a Tatai Népfőiskola fő támogatója volt. Sőt néhai édesapám, dr. Kálmán Rudolf, a gesztei járás főszolgabírója és jó barátja volt Magyary Zoltánnak, segítője nemes céljainak.

A Tatai Népfőiskola hatodik tanfolyamának résztvevői

Majdnem a nulláról indultunk, Magyary Zoltán és Kiss István néhány munkája megtalálható volt a Móricz Zsigmond Városi Könyvtár helytörténeti gyűjteményében, de nevek, címek alig.

Apróhirdetést adtunk fel a megyei lapban, és ha jól emlékszem, egy vagy két országos lapban is. Kértük, hogy jelentkezzenek a Tatai Népfőiskola egykori tanárai, diákjai. Izgatottan vártunk. Napokig semmi. Egyszer a tatai gimnáziumban megjelent egy idősebb ember, s kezében megsárgult papírlapot szorongatott. „A hirdetésre jöttem. Népfőiskolás voltam Rabi István vagyok Naszályról.” Nem csupán sok értékes adatot mondott el a tanfolyamokról, hanem átadott egy névsort is a 35 évvel azelőtti címekkel. Ez volt az első konkrét nyom, amelyen elindulhattunk. Nagyon megörültünk neki, rengeteg levelet írtunk, kerékpárral-busszal-vonattal próbáltunk fölkeresni néhányat az egykori hallgatók, oktatók közül. Sajnos a legtöbb levél visszajött. Ismeretlen, elhunyt. Legfeljebb az özvegyek, gyerekek válaszoltak. Ebből is tapasztaltuk, hogy a II. világháború és a 35 év elvitte a legértékesebb embereink jelentős részét. Akikkel sikerült találkozunk, nagyon boldogok voltak. Rengeteget meséltek. Életük egyik legszebb korszakának tekintették a népfőiskolán töltött néhány hetet. Nagy tisztelettel beszéltek tanáraikról, s büszkén mutogatták azt a néhány apró emléket, amelyet sikerült megmenteni a viszontagságos évtizedek alatt. (Egy részüket a könyvtárnak adományozták. Volt, amiről csak másolatot készíthettünk.)

Kocsis Lászlóné (Marika) rendkívül jó társnak bizonyult. Szorgalmasan gyűjtötte az adatokat, cikkeket, s bonyolította a telefonok, levelek egy részét.

Sikerült egy olyan napot találnunk (1979. március 21. a Tanácsköztársaság évfordulója miatt tanítási szünet), amikor mindannyian szabadok voltunk, s találkozhattunk dr. Benda Kálmán történészprofesszor úr lakásán (ha jól emlékszem: Budapest V., Molnár u. 5.). Körössy Józsefet évtizedek óta ismerem. Gyakorta járt Tatára rokonaihoz, akik a Szomódi út elején laktak. Unokaöccse rendkívül tehetséges, 1956-ban nyugatra távozott Körössy Zsolt évekig volt osztálytársam. Dr. Szaniszló Józsefet csak látásból ismertem, a Revicky-család nagy találkozóin futottam össze vele. Dr. Benda Kálmán professzor úr egyik-másik írását ismertem, előadását hallottam, de közelebbi kapcsolat akkor még nem volt közöttünk. (Később számos közéleti, egyházi rendezvényen, baráti összejövetelen találkoztunk.) Dr. Kiss Istvánt és dr. Lovász Jánost akkor ismertem meg. Később több alkalommal beszéltem velük kiadósabban, egyszer-egyszer lakásukon is.

Ez a találkozó rendkívül mély nyomot hagyott bennem. (Magnetofonra, szalagra vettük a beszélgetés egy részét.) Ritkán találkoztam ilyen jó szándékú, elkötelezett, kiválóan képzett, ugyanakkor rendkívül szerény, közvetlen emberekkel. Ők mindnyájan dr. Magyary Zoltánnak tanítványai, munkatársai voltak. Az az igényesség, amely minden szavukból, tettükből áradt, sejteni engedte mesterük felkészültségét, lelkiismeretességét, munkabírást.

A TBK májusi közgyűlése várakozáson felül sikerült. A Menner-műveket bemutató gimnáziumi énekkarral, a zeneiskola zenekarával a Menner-leszármazottak kb. 20 fős csapatával és a mintegy 40 egykori népfőiskolással együtt több mint háromszázan voltunk a gimnázium dísztermében. Dr. Bárdoss Kornél Menner Bernátról, dr. Benda Kálmán a Tatai Népfőiskoláról, dr. Szaniszló József a tatai közigazgatási mintajárásról tartott nagy sikerű előadást. Az ünnepséget követő közgyűlésen észre se vette a társaság, hogy miközben 1 perc alatt megszavazta, hogy dr. Greiner Tibor legyen a TBK titkára, megszüntette az én megbízatásomat. A város vezetői talán örültek annak, megelégnél a Kör munkája, másfélszeresre nőtt néhány hónap alatt a tagság létszáma és 3-4-szer annyian vettek részt a közgyűlésen, mint máskor, féltették tőlem az egyesületet (?).

A Tatai Népfőiskola tanárainak találkozója, állnak: dr. Lovász János és dr. Benda Kálmán, ülnek: dr. Kiss István, Körössy József és dr. Szaniszló József

A következő években csak az évkönyvek szerkesztésében, nevezetesen tataiak felkutatásában és az emléktáblák állításában vehettem részt, s olykor egy-egy „partizánakcióban”, pl.: Tardosbányána Fekete Lajos emlékmúzeum és emlékünnepegy megrendezése vagy Paulini Béla emlékének felélesztése Bajon.

Az 1979. május 20-i népfőiskolás találkozó örökre emlékeztető lesz számomra. A gimnázium dísztermében a műsorra kellett koncentrálnom, tehát csak futólag láttam a felcsillanó szemeket, boldog összeölelékeket, amikor sok évtized után először találkoztak az egykori népfőiskolások.

A Kristály szálló udvarán (ebéd közben és ebéd után) már bekapcsolódtam a beszélgetésekbe.

Emlékszem Kurucz András (Izsa) rendkívül színes előadására életének nagy élményéről, amikor két vagonnyi bronzderes kárpátaljai ökröt hajtott át Budapesten az egyik éjjel. Csernák István (Oroszlány) és Gögh László (Komárom?) a mezőgazdasági kiállításokon elért sikereiről beszélt, a tatai Giber László pedig a népfőiskolások továbbképzéséről, amely olykor Budapestre is elszólította őt.

Bár a családtagokkal, ismerősökkel, érdeklődőkkel több mint 60-an voltunk együtt, nem volt semmi hangoskodás, senki sem ivott mértéktelenül, figyelmesen meghallgatták egymás élménybeszámolóját és nagy-nagy tisztelettel vették körül egykori tanáraikat, akik pedig egyenrangú félként, tegeződve beszélgettek velük. Öröm volt látni, hallani őket.

Azt sajnálom, hogy nem fordítottam több figyelmet a mai Szlovákiából érkezettekre, mert velük csak akkor találkoztam. A közelben lakókat később lakásukon is felkerestem. Pénzes Józsefet és Madari Károlyt Kömlődön, T. Szűcs Sándort Kocson, Gedra Lajost Szomódon, Rabi Istvánt Naszályon, Giber Lászlót Tatán. Mindegyikük környezetében megfigyelhető volt, hogy jóval olvasottabb, érdeklődőbb emberek a szomszédaik többségénél. Kisebb-nagyobb könyvtárak (benne néhol 1-2 féltve őrzött olyan könyv, amelyben a népfőiskola pecsétje megtalálható, a vándorkönyvtár-ládából maradt meg), választékosabb beszédük, öntudatuk, közéleti érdeklődésük és tájékozódó képességük jelzi, hogy nem véletlenül pont őket szemelték ki a Tatai Népfőiskolára, s az ott kapott szemléletformálásuk nem volt hiábavaló.

Az özvegyen maradt Madari Karcsi bácsi volt a leghűségesebb. Ha Kömlődről bejött Tatára, gyakorta eljött hozzánk is. Elmesélni régi kedves, fiatalkori, háborús és népfőiskolás történeteit, felolvasni jó ritmus- és rímérzékű verseit.

Az 1979-es első nagy találkozó óta 22 év telt el. Azóta a Tatai Népfőiskolának már csaknem minden tanára és diákja elment a minden élők útján. A tanárok közül egyedül Szaniszló Jóska bátyámról nem jött még halálhír (legalábbis hozzám) s Rabi Istvánnal (Naszály) és Gedra Lajossal (Szomód) találkoztam az elmúlt 2-3 évben.

A napokban újraolvastam az 1987-ben a József Attila Megyei Könyvtár sokszorosító részlegében 720

A MI VÁROSUNK - TATA

Szent Kereszt templom

Esterházy kastély a Diana szoborral (Tóth Béla alkotása)

A tatabi vár - az Ajtony sétahajóval

Pálma Rendezvényház (Angol-park)

Kálvária-domb

Harangláb, háttérben a Vaszary iskola

Az Öreg-tó partján

Lakóház (Munkás u.)

Nepomuki Szt. János szobor - Schweiger A. alkotása 1770 körül

Cifra malom

Kristály Szálló - volt Szarka Fogadó

Pötörke malom lapátkerekei

Nyári lak az Angol-parkban

Vitorlás az Öreg-tavon

Szökőkút az Angol-parkban

Kálvária szoborcsoport - Schweiger Antal alkotása 1770 körül

példányban megjelent „A tatai Népfőiskola (1940-1944) emlékeiből” című dokumentumgyűjteményt, amelyet Kocsis Lászlónéval együtt szerkesztettem. Vállalható ma is. Tárgyilagos, tömör, sokszínű, rendkívül sok értékes dokumentumot, gondolatot tartalmaz. Jelzi, hogy mivé fejlődhetett volna a kiváló népfőiskolás mozgalom, ha sok civilszervezet társával együtt ezt is nem számolják föl a II. világháború után, s ha a Hangyából vagy a Komárom vármegyei Közlőéleti és Gazdasági Szövetkezetekből fejlődik ki Magyarországon a szövetkezeti mozgalom és nem a szovjet kolhozokat próbálják utánozni.

Dr. Kálmán Attila
A Tatai Népfőiskola
(1940-1944) emlékeiből
Tatabánya, 1987.

A TATAI CIVIL TÁRSULÁS MEGALKULÁSA ÉS ELSŐ ÉVEI

A megalakulásra 2005. március 10.-én került sor (a felkészülés már 2004-ben megkezdődött), a szokott helyen a Fazekas utca 4. sz. alatti Bordó Házban¹ a későbbi székhelyen. Húsz szervezet Alapító Nyilatkozat megfogalmazásával nyilvánította ki közös akaratát, hogy a civil kezdeményezések által létrehozott értékeket, hagyományokat a Tatán élők közösségének szélesebb körében közvetítse, és ezt az eredményesebb munkálkodás érdekében társulás formájában folytassa. A célok között szerepelt: a hatékonyabb tájékozódás és tájékoztatás, közös feladatok kezdeményezése, megszervezése, közös fellépés rendezvények anyagi támogatásáért, a civil szervezetek közös képviselője a város közéletében, és közös erőfeszítés arra, hogy a város lakói a civil élet aktív polgáraivá váljanak.

A létrejött Tatai Civil Társulás kívánatosnak és megoldhatónak tartja a folyamatos együttműködést és a rendszeres kapcsolattartást a civil szervezetek között, melyek különféle érdeklődés, érdekek és szemlélet mentén szerveződnek, pl.: a kultúra, turizmus, szakmai tevékenység, sport, ifjúság, hitélet, oktatás, környezetvédelem, szociális feladatok, stb. területeken.

A Társulásban az egyes civil szervezetek igényeik és lehetőségeik szerint vállalnak szerepet a közös munkában. A létrehozott szervező munkacsoportok tagjai a következő feladatokat látják el: programegyeztetés, tájékoztatás, közös rendezvények szervezése, kiadványok, programfüzetek közös szerkesztése, a közös célok megvalósítása érdekében közös infrastruktúra használat (irodatechnika, Internet), a közös célok elérése érdekében kapcsolattartás az Önkormányzattal valamint egyéb intézményekkel, pályázati és egyéb források koordinálása, stb. A Civil Társulás nyitott, melyhez az alapító nyilatkozat elfogadásával és kettő alapító szervezet ajánlásával lehet

csatlakozni.

Az összefogás gyümölcsei hamarosan megjelentek. Az arra alkalmas tagszervezetek két alkalommal is nyertes pályázatot nyújtottak be az együttműködés fenntartásának anyagi feltételei megteremtésére.

Izing László tájékoztatója a Bordó-ház udvarán

A 2005-ben szervezett II. Tatai Civil Nap már több mint negyven részt vevővel valósult meg, hasonló érdeklődés nyilvánult meg 2006-ban is. A civil napok fontos szerepe egyrészt abban van, hogy a különböző öntevékeny csoportoknak (művészeti, sport, szociális vagy kulturális stb.) lehetőséget teremtenek a város közönsége előtti szélesebb körű bemutatkozásra. Másrészt a csoportok közötti kapcsolatokat, együttműködést is inspirálja, erősíti. Idén szeptemberben már negyedik alkalommal találkoztunk, ahova várjuk a térség közsegeiben működő civil szervezeteket is, hogy tovább gazdagodjon a program, s tovább erősödjön a civilek tevékenysége. A TCT (Tatai Civil Társulás) másik jelentős és újszerű kezdeményezése a Kálvária Tanösvény program elindítása 2005-ben. Ismeretes, hogy a tanösvények keretében általában természeti értékek bemutatására kerül sor. Ebben a programban azonban jelentős helyet foglal el az épített és történelmi értékek bemutatása is. A rendezvény kicsit jelképes üzenetet is hordozva a már említett Bordó Háztól indult, ahol Izing László TCT koordinátor tájékoztatta az érdeklődőket. Ezt követte az **Esterházy kastélypark faunájának, fáinak bemutatása dr. Nemes Lajos** professzor vezetésével. A második állomáson az **Édesvízi mészakő képződmények a Gimnázium alatt c.** program következett, melyet **Almády Zoltán** tanár, barlangkutató ismertetett. A harmadik téma az **Őshonos fafajok leendő helye a régi temetőben**, ezt a témát **Édes Zoltán** tanár mutatta be az érdeklődőknek. A negyedik állomást jelentette az **Őskori lelőhely a Gimnázium alatt**, a kérdés szakértője **Mohai Rita** régész volt. Az ötödik helyszínen a **Posztóczky Sándor csillagvizsgáló bemutatása** történt **Dinga László** tanár segítségével, aki több évtizede vezeti a csillagászati szakkört. A hatodik téma **Az izraelita temető történetének** ismertetése volt, amelyet **Gyüsi László** könyvtárigazgató, helytörténész tartott. A program hetedik állomását jelentette a **Szabadtéri Geológiai Múzeum, földtani természetvédelmi terület** bemutatása, ahol **Steiner Tibor**, a múzeum munkatársa kalauzolta a

Steiner Tibor bemutatja a Geológiai Múzeumot

látogatókat. Végül az utolsó, befejező ponton **A Kálváriadomb helytörténete, a Kápolna és a barokk szoborcsoport ismertetése, a söréttorony és a víztorony bemutatása** következett **Haraszi Mihály** helytörténész előadásával.

A tanösvény kezdeményezést várakozáson felüli nagy érdeklődés kísérte, ez is rámutat, hogy milyen nagy szerepe van a civil kezdeményezéseknek, mert nemcsak a szervezése történt civil keretek között, de az előadók nagy része is valamely civil közösség képviselőjeként vett részt a programban. (A rendezvény 2006-ban is folytatódott.) A TCT tevékenysége, mint kiderült nem első sorban a helytörténethez kapcsolódik, ennek ellenére fontos kezdeményezéseket tett, amit az is dokumentál, hogy készült két kiadványa „Kézfogás” címmel (2005, 2006), mely a tagszervezeteket, és a számon tartott (felmért) egyesületeket mutatja be. A második kötetben már helyet kaptak az előzőekben felsorolt tanösvény programban elhangzott előadások is, és számos olyan kezdeményezés, amely illusztrálja a tatai civil szervezetek sokszínű munkáját, a városért és polgáraiért végzett önzetlen tevékenységüket.

Izing László
TCT koordinátor

15 ÉVES A FELLNER JAKAB KULTURÁLIS EGYESÜLET

Az egyesület 1992. február 27-én jött létre a tatai Múzeumbarátok Köre jogutódaként. Taglétszáma kb. 250 fő.

Programját az 1992-ben elnyert közművelődési pályázat adta, amelynek címe: „Tatai utazások térben és időben”. Az időbeliség – mivel Tata és környéke kiválóan alkalmas erre – a szűkebb haza történeti kronológia alapján történő igényes megismerését jelentette. A térbeliség pedig Tatán és környékén (a Duna vonaláig, valamint a Tatai-medencében)

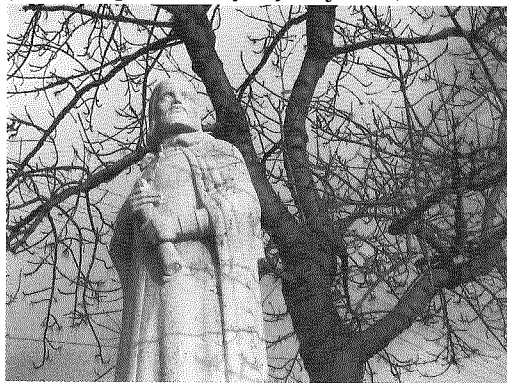
történő utazásokat.

Az anyag az értékek személyes megtekintését, az ehhez kapcsolódó színes és szakszerű ismertetést, valamint gazdagon illusztrált és magas fokú szakmaisággal folyó előadásokat és beszélgetéseket jelentette. Az előadások felölelték Tata minden fontos korszakát.

Egy másik program, amelynek címe: „Köztünk éltek, köztünk élnek” az volt a célja, hogy azokat a személyeket, akik valamilyen szalon kötődtek városunkhoz – itt születtek, éltek, vagy itt fejtették ki áldásos tevékenységüket – előadások vagy kiállítás keretében bemutassuk az érdeklődőknek. E program keretében jött létre névadónkról, Fellner Jakabról készült kiállítás, a Farkasházy-Fischer Mór munkásságát bemutató porcelán és kerámia kiállítás, a „Tatai művésztanárok voltak” című kiállítás, a világhírű, városunkban élt festőművész, Martyn Ferenc kiállítása, stb. E program keretében hallgathattak előadást az érdeklődők Fellner Jakabról, Mikoviny Sámuelről, Öveges József professzoráról, dr. Magyary Zoltánról, dr. Skoflek Istvánról, Kamondi Lászlóról, az Esterházy családról, stb.

Hosszú évekig tartott a zenetörténeti előadás, ahol a kezdetleges munkadaltól a gregorián, reneszánsz, barokk és romantikus zenétől napjainkig hallgattak zenét barátaink. A program a mai napig tart, mivel minden évben van valamilyen zenei aktualitás. Méltóképpen emlékeztünk meg Lehár Ferencről, Kálmán Imréről, Bartók Béláról és Kodály Zoltánról.

Megemlékeztünk nagy magyarjainkról is. Előadás sorozatban ismerhettük meg a millenniumi ünnep idején a honfoglaláskor emlékeit. De megemlékeztünk Szent Istvánról, Szent Lászlóról, gróf Széchenyi Istvánról, Deák Ferencről, a Hunyadiakról, a nándorfehérvári ütközet évfordulójáról, és gróf Batthyány Lajosról, stb.

*Fellner Jakab szobra - Szt. Kereszt templom előtt
Ungvári László alkotása*

Fellner Jakab építőművész munkásságát bemutató tudományos ülést szervezett az egyesület kiváló előadókkal (Dr. Fülöp Éva kandidátus, Dr. Szatmári Sarolta régész-muzeológus, Dr. Merényi László kandidátus, egyetemi tanár, történész és Fellner-kutató, továbbá Dr. Kiss Zsolt városi főépítész).

2005-ben elindította egyesületünk az „in memoriam Dobroszláv Lajos” Akvarell Biennálét, amelynek célja, hogy a kiváló, Tatán élt és alkotott Kossuth-díjas festőnek emlékét ápoljuk, közben kétévenként lehetőséget teremtsen a fiatal

tatai művészeknek a bemutatkozásra. A biennáléra meghívtuk testvérvárosaink művészeit is.

Az egyesület tagsága sokat utazik, honismereti programjaiban bejárta hazánk gyönyörű tájait. Az első nagy „külföldi” út a Felvidékre vezetett, ezen kívül évente utazik Erdélybe, de Görögországban, Németországban, Angliában, Franciaországban, Olaszországban, Lengyelországban és a Kárpátalján is járt. Meglátogatta egyesületünk csoportja Tata francia, holland, német, olasz, lengyel testvérvárosait, és felvették a kapcsolatot az ottani kulturális egyesületek vezetőivel.

Az egyesület 1993-ban létrehozta alapítványát, amely szintén Fellner Jakab nevét viseli. Első konkrét feladata a Kálvária kápolna teljes felújítása volt, amelyet 1994 nyarán meg is kezdtek műegyetemi tanárok és hallgatók bevonásával. Az egyesület alapítványa javára jótékonysági hangversenyeket szervezett a Szent Kereszt templomban kiváló, országos hírű előadóművészek közreműködésével. (Dr. Virág Endre, Dr. Ámon Ferenc Lukács, Tóth Ernő, Camerata Hungarica, stb.)

De megmozdult az egész város polgársága és sokan segítettek. Voltak, akik ingyen munkával, anyaggal, ingyen fuvarral, pénzzel stb. Az összefogásból az ingyen munkát nem számítva, közel húszmillió értékűt sikerült létrehozni. Nagy büszkesége egyesületünknek a Kápolna, amely sok éves munka, és jelentős társadalmi összefogás eredményeként szépült meg. Falai között újra otthonra talált a Fellner Jakab munkásságát bemutató állandó kiállítás. Az egyesület megnyerte és maga mellé állította a Műemléki Hivatalt, akik jelentős mértékű szakmai és anyagi támogatást

Fellner kápolna - Kálvári domb

biztosítottak. 2000-ben Tata Város Önkormányzata is komoly összeggel segítette a munkálatokat. 2001-ben ünnepélyes keretek között lett felszentelve, a szentmisén több száz ember vett részt. A következő években – az alapítványon keresztül – sikerült a Szent Kereszt templom tetőszerkezetének a teljes felújítása. A két torony felújítása van soron, a tervekhez szükséges 1,5 millió forintot Tata polgárai adták össze alapítványunkon keresztül. Reméljük, hogy az országosan kiemelt, Fellner Jakab egyik legjelentősebb alkotása mielőbb megújul városunk polgárai örömeire. Ehhez kérjük a további támogatásukat.

Az egyesület tagsága és vezetősége minden anyagi juttatás nélkül dolgozik a város érdekében immáron 15. éve.

2007. július 25.

Kaszál Józsefné
ügyvezető titkár
06/30/470-1257

A TATAI HELYTÖRTÉNETI EGYESÜLET TEVÉKENYSÉGE

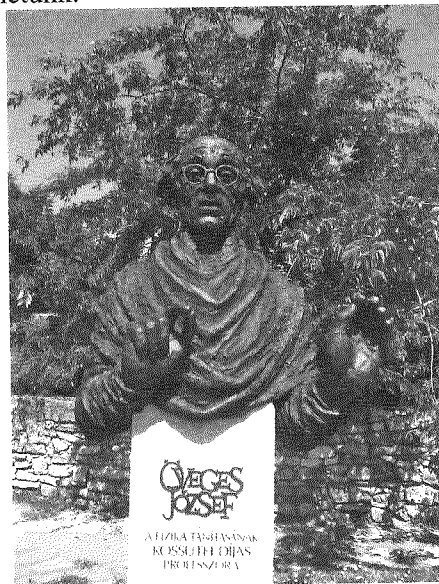
Egyesületünk 2001. március 24-én alakult. Ekkor rögzítettük szervezetünk tevékenységének céljait, amelyek alapul szolgálnak azóta is az éves munkatervekben megfogalmazott feladatok meghatározásához illetve elvégzéséhez. Céljaink közt szerepel:

– „Az egyesület tagjainak, a város lakosságának bevonása a város közéletébe, a helytörténeti értékek feltárásába és védelmébe.

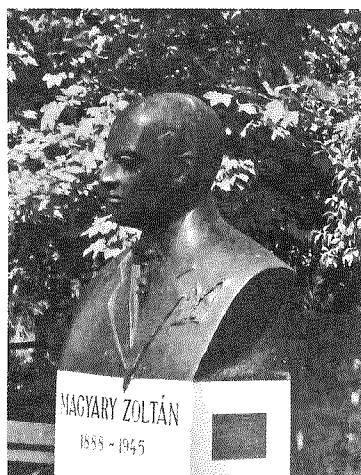
– A legalább öt éve elhunyt, munkásságuk, tevékenységük révén országos, vagy helyi hírnévre szert tett, születésüknél vagy munkásságuknál fogva Tatahoz kötődő személyek megőrkítése.”

Az idézetek alapján az egyesület alapításában is elévülhetetlen érdemeket szerzett Dr. Greiner Tibor ötlete nyomán kezdtük el egy „szoborpark” létrehozását.

Nagy örömünkre szolgál, hogy ma már öt szobor őrzi azoknak az embereknek az emlékét, akikre mi tataiak méltán büszkék lehetünk.

Elsőként Öveges József professzor, piarista fizika tanár szobrát avattuk fel, aki sok-sok éven keresztül tanított Tatán. Sok tatai lakos emlékszik még személyesen is az alakjára. Ekkor döntöttünk úgy, hogy a szobrok közül minél többet a tóparton igyekszünk felállítani, hogy a városunkba látogató turisták séta közben találkozhassanak az általunk oly nagyra becsült elődeink emlékével.

Magyary Zoltán közigazgatási szakember volt többek között. Neki köszönhető, hogy Tata ma is szép és lakható város lett, de a közigazgatási szakemberek mai munkájukban is sokszor támaszkodnak az ő általa leírtakra.

A város valamikori arculata és a mai látkép nagyon sokban eltér. Sokan nem tudják, hogy az egykor nádasokkal, mocsarakkal övezett település Mikoviny Sámuelnek köszönhetően lett olyan, amilyennek ma is láthatjuk. Ezért állítottunk a következő alkalommal neki emléket.

Remélt álmunk teljesült, mert a Tatán élők közül nagyon sokan támogattak bennünket. Ennek köszönhetően Bláthy Ottó Titusz szobra már széles összefogás eredménye volt. Az önkormányzat képviselői illetve a nevét viselő iskola volt a megvalósítás „motorja”, mi csak szerény támogatók voltunk. A műszaki szakember, a transzformátor egyik fel-találója szobrának átadása igazolt bennünket, ma már sokan érzik fontosnak a nagy elődök emlékének ápolását.

Tatán született Farkasházy Fischer Mór, aki a herendi porcelánmanufaktúra egyik megteremtője illetve alapítója volt. Alakját a jelenlegi üzem vezetőinek köszönhetően a manufaktúra ajándékaként városunkba került, herendi porcelánból készült mellszobor őrzi, amely az önkormányzat dísztermében látható.

A ma már több mint 130 fős egyesület tagjai természetesen szabad idejük egy részét is együtt töltik. Jó kapcsolatokat ápolunk néhány helyi civil szervezettel, például többben látogatják rendszeresen a Magyary Zoltán Népfőiskolai

Társaság által szervezett előadásokat. Többször rendezünk közös vacsorát. Kirándulásaink egy részének célja megismerni a környező településeket. Vannak azonban nagyobb kirándulásaink is (pl. Sárospatak, Kőszeg, Keszthely), sőt több ízben voltunk Ausztriában is egy-egy napra.

A Helytörténeti Egyesület már több alkalommal adott ki évkönyvet, amelyek részben a tagság, és az érdeklődők tájékoztatását szolgálják az éves munkáról, de nagyon hasznos szerepük van a helytörténeti értékek bemutatása, megismertetése területén is.

Sokrétű tevékenységünkől most csak ízelítőt adtam. Remélem, aki idelátogat, a mi munkánk eredményeivel is szívesen találkozik.

Maknics Gyula
elnök

Az egyesület címe: 2890 Tata, Bercsényi u. 6.
Telefon: 34/480-768

CIVIL ÉLET TATÁN¹

- A tatai civil szervezetek működésének
történeti áttekintése -

...A polgári összefogáshoz szükséges jogegyenlőségre alapozott társadalmi átalakulás lehetőségét a kiegyezés hozta meg. Figyelemre méltó tény, hogy ez az év, 1867. egyben a Tatai Kaszinóegylet létrejöttének időpontja is. Ehhez a gyors reagáláshoz persze szükség volt a 48-as ifjúságot, a Pilvax kör összetartó erejét megtapasztaló Hamary Dánielre, akit orvosként is elfogadtak a birtok tisztviselői, a helyőrség tisztikara. A Kaszinó a mai Kossuth téren a legutóbbi időkig a Talentum Iskola néven ismert épületben (jelenleg Református Kollégium²) működött, melyet a grófi család bocsátott a társaság rendelkezésére. Működéséről fogalmat alkothatunk egy 1881-ben megjelent helyi tudósítás alapján: „Elég tágas, elég világos és eléggé nem tiszta termék” - írja a tudósító -, majd folytatja: „itt az olvasó szoba. Egy komoly egyházi férfiú olvasgat egy kerek asztalnál. Az asztal rakva van számos bel- és külföldi lapokkal”. A másik teremben a látogató „élénk társaságot” talált „a jelenlévők vagy kártyáznak, vagy kibicelnek”. A szerző végső benyomását így fogalmazza meg:

„Ez a kaszinó nem egyéb, mint egy zártkörű kávéház.” A tatai példa nyomán Tóvároson, a Szarka fogadóban is alakult egy lazább társaság, rájuk hivatkozva a bérlő kaszinóként

népszerűsítette a vendéglő és a fogadó egyik szárnyát.

Az élénkülő városok, Tata és Tóváros társadalmában jól elkülöníthető réteget alkottak a kereskedők, akik egyesületbe tömörülve létrehozták a Tatai és Tóvárosi Kereskedők Körét. Törekvésük életrevalóságát igazolta az idő: hosszú évtizedeken át színesítették programjaikkal, közösségteremtő rendezvényeikkel a két mezőváros kulturális életét. Példájukat a szakmai utánpótlás is követte, 1884 márciusában a Komáromi Lapok hasábjain megjelent a tudósítás a tatai és tóvárosi kereskedő ifjak

társulatának alakuló üléséről.

A város fejlődését is igazolják a sorban alakuló szervezetek. 1882-ben alakult az Önkéntes Tűzoltóegylet, amellyel nagyjából egyidős a Tata és Tóvárosi Temetkezési Egylet.

A 70-es években indult a Tatai és Tóvárosi Polgári Olvasókör sikeres története. A kör tagjai nem elégedtek meg az olvasás passzív örömeivel, élénk vitákat is folytattak.

Egy ilyen, bár nem éppen pozitív hatású vitáról olvashattak az Új Tata Tóváros és Vidéke című lap olvasói 1880. november 29-én. „Az olvasókörben kissé élénkebb eszmecserék folynak a megengedettnél” – bár később hozzászól az újságíró: „mi hisszük, hogy a Tóvárosi Olvasókör eddigi jó hírnevén a legközelebbi események csonkítást nem okoznak, Tóváros intelligenciájának gyűlpontja ezután is azon hely marad, amely eddig volt...” A Tóvárosi példa a kifogásolt eset ellenére sem vált tehát olyan politikai viták színhelyévé, mint mondjuk az ekkoriban működő Szántó-Kovács féle olvasókörök Hódmezővásárhelyen. Társas vacsorák, dalárdájuk hangversenyei, könyvtáruk jól szolgálták a település lakosságát.

A 80-as években a katolikus egyházban XIII. Leó pápa tanításai s elsősorban is a Rerum Novarum enciklika nyomán kiemelt hangsúlyt kapott a szociális felelősség, s az emberiség hagyományos feladatának minősült az emberi nyomorúság enyhítése. A helyben is megélnékvült hitéletet jelezték az olyan szerveződések, mint az Élő Rózsafüzér Társulat, a Tata Tóvárosi Keresztény Nőegylet, a Mária Lányok Társulata, a Tatai és Tóvárosi Krajcáregylet.

A hasonló célú szervezetek közül kiemelkedett a Tatai és Tóvárosi Jótékony Nőegylet. A helyi sajtóban közzétett felhívás szerint az alapítók úgy vélték: „A jótékony nőegyletnek legfőbb feladata az, hogy a felmerülő nyomor hiányai részvét által töröltessenek”. A felhívás azt is indokolta, miért éppen a nők vállalkoznak ilyen feladatra: „Ha a nő mentő angyala tud lenni a családnak, ezerszer bizonyított tény az, hogy ugyancsak mentőangyala a társadalomnak is...”. Munkájuk nyomán egyébként a helyi sajtónak évekig állandó témájává vált a jótékonykodás, az adakozásra való felhívások és az adakozók nevének közlése. A téma iránti érdeklődés általános jellegét igazolja az Izraelita Nőegylet létrejötte. A zsidó keresztény viszonyt is híven tükrözi, illusztrálja a Tata Tóvárosi Híradó 1881. március 19-ei híre, miszerint „a Tata és Tóvárosi Nőegylet igazgató választmánya az Izraelita Nőegyletnek köszönetet szavazott... azon keresztény polgárok nevében, kik között száz forintot kiosztani szíveskedett”. Az egyesület ténykedésének illusztrációjaként ismét egy sajtóhír: „Jankó Pál bécsi sikere után a jótékony nőegylet javára zongorahangversenyt rendezett”. A piaristák feljegyzései között szerepel egy adat négy szegény sorsú tanulójuknak juttatott karácsonyi meleg ruháról.

Működött ebben az időben az Iparosok Önségélyező Egyesülete is – jelezve a karitatív tevékenység korszerűségét.

A protestáns egyházon belül érlelődő társadalmi folyamatok eredményezték a Tatai Evangélium Szerint Reformált Énekkar megalakulását 1892-ben.

A millenniumra való készülődés is felpozícionálta a társadalmi életet, de a kampányszerűség nem bizonyult elegendőnek a tartós közösségek létrejöttéhez. Az új század viszont megszülte azt az egyesületet, amely maradó nyomot hagyott a város művelődéstörténetében. 1903. augusztus 9-én alakult meg a tatai városháza dísztermében a „Tata tóvárosi polgári leányiskola egyesület”...

...Az új közszellemnek megfelelni akarván a Polgári Kör felvállalta nevében a keresztény jelzöt. A megerősödött tagság egymást váltó vendéglátói „albérletek” után 1924-ben elhatározta egy saját „népház” megépítését. Törekvésüket a képviselőtestület felkarolta és az Almási utcában akkoriban kiosztott házhelyekből 390 négyszögölnyi területet ingyen átadott az egyesületnek. Itt készült el 1928-ra az a székház, amely a négyszáz tagot számláló egyesületnek az államosításokig otthonul szolgált. Az egyesületben téli időben szombatonként ismeretterjesztő előadásokat rendeztek, dalkörük sok sikeres szerepléssel vált ismertté megyszerte. Kedveltek voltak a Hutsleiter vendéglő környezetében rendezett majális.

Újjáéledt a Katolikus Legényegylet is, ők a Fürdő utca és a Bercsényi utca sarkán működő Lacházy-féle vendéglő két termében kaptak működési lehetőséget a harmincas évektől. Színjátszó körükkel sok sikert arattak a színházkedvelő polgárok körében.

A háborús éveket követő szociális problémák enyhítésében jelentős részt vállaltak a Jótékony Nőegylet aktivistái, Hajdú utcai segélykonyhájuk esetenként közel száz szegényt is kiszolgált.

A Tanácsköztársaság ideológiai ellenhatását felvállaló cserkészmozgalom elsősorban a kegyesrendi gimnázium diákjaira épült. A szervezet nevelési elveiből következett a szociális érzékenység, amelyet úgy gyakoroltak, hogy a tagjaik által készített tárgyakat árverésre bocsátották, a befolyt összegből pedig szegény társaik táborozását finanszírozták.

A politikai hatalom akaratából létrejött „levente-egyesület” sok tekintetben hasonlított a cserkészethez -, attól militánsabb szellemisége különböztette meg. Az ő otthonuk az egykori Sándor malomban, a későbbi Malom szállóban volt.

Az országos egyesületeket a cserkészeten és a leventén túl más – igaz, ideig-óráig működő – központi szervezetek is képviselték. Ezek zömét a Trianoni békeszerződés által kiváltott irredenta szellem jellemezte, az Ébredő Magyarok Egyesülete, a Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetsége, a Hadirokkantak és Hadiözvegyek Nemzeti Szövetsége időszakos helyi tevékenységéről vannak adatok.

Kétségtelen, hogy a két háború közötti időszak leghatékonyabb művelődési közösségét a Magyar Zoltán által életre hívott Piarista Öregdiákok Szövetsége

tömörítette. Aktivitásuknak, közéleti szerepvállalásuknak olyan eredmények köszönhetők, mint a tatai múzeumi gyűjtemény, a nagytemplom előtti tér rendezése, a Harangláb órái, a budapesti kollégiumi férőhelyek.

Végig követhető a két háború között az Ipartestület tevékenysége is, amely igen élénk közösségi életével, jól működő könyvtárával, kulturális téren is ható érdekvédelmi munkájával csatlakozik a mi témánkhoz...

Haraszi Mihály
helytörténész

A teljes írás megjelent a Kézfogás 2006 c.
kiadványban, szerk. dr. Túri Róbert,
a Tatai Civil Társulás kiadásában

TATÁRÓL ÍRTÁK

SIGILLUM + CIVITATIS + DE TATA

A körpecsét felirata akár egy hosszú dallam
ereszkedő első sora. Első és állandó.
A többi írják majd más kezek.
Civitas, terra avilium, oppidum, villa -
egyre megy. A lényeg: maga a város.
Rajzoljuk le, amit látunk, szavakkal:
A hasított pajzs jobb mezeje felső vágatában
3 lilium, alsó vágatában nyolc váltogatott sáv:
ahogy még Róbert Károly idején nevezték -
nyolc pólyázat. A pajzs bal oldalán
kis állványra helyezett kettős kereszt.
Tiszta sor: Csak annyiban tér el az említett
Róbert Károly címerétől, hogy Anjou-lilium
és a „pólyák” nem egymás mellett vannak.
Szép címer: Anno Nagy Lajos király
adakozó kedvéből hasonlót kapott Új-Pest,
Kassa, Telkibánya, Brezno- és Körömcébánya is.
Deodát kinéz a lovagterem tóra néző ablakán.
Örül, hogy megbízatása csak ide, a vizek városába szól.
Olyan érzés fogja el, mintha már járt volna itt valamikor.

Turczi István: Deodatus A férfi és egy város történelme,
Tata Város Önkormányzata,
Tata, 2001

¹ A szerző Magyary Zoltán vezető munkatársa volt, fontos szerepet töltött be a Tatai Járás kutatásában és későbbi fejlesztésében.

Kiss István¹ : A Cseke balladája (részlet)
Tata-Tóváros, Angol-kert, 1936. augusztus vége

Amikor már halni készül a nyár
És a gesztenyefák zöld levelei rozsdabarnára válva
Imádták Azt, Aki az Élet és halál felett egyként
parancsoló Úr,
Mert hiszen ő a kezdet és a vég,
Akkor jártam a százados fák alatt
És karjaik közül tekintve ki hirtelen
Mintha akkor kelt volna ki a liget fenséges öléből
Az elrejtett apró forrásokból élő zöldszínű tó.
Nyugodt zöldes tükrén egy hab sem rezdült,
S a partján álló százados fák úgy vizsgálták magukat
benne,
Mint a fiatal leány, kinek szívében először dobban
meg az érzés,
Hogy most fog jönni az, akit egy felsőbb Hatalom, a
Gondviselés
Ő mellé rendelt egy életen át társul.

Magyary Zoltán: Mi lesz Tatatóvárosból? (részlet)

...Az alábbiakban Tatatóváros jövőjével ilyen átfogó célkitűzéssel foglalkozom. Ezzel az a célom, hogy hozzájáruljak a kérdés minél teljesebb megvilágításához. Nagyon remélem és hiszem, hogy mikor Tatatóváros felelős vezetői és közönsége majd a város jövőjét érintő határozatokat hoznak és amikor azokat megelőzőleg a cselekvés helyes irányát megvitatják, az általam kifejtett szempontok is számbavételnek és a város jövőjének szerencsés alakítását előmozdítják. Erre nemcsak azért érzem magam hivatottnak, mert tatai születésű vagyok és szülőföldem sorsa szívemen fekszik, hanem azért is, mert a Tatai Piarista Diákok Budapesti Szövetségének elnöke vagyok és végül azért, mert mint a közigazgatás szakembere és egyetemi tanára, Tata és a tatai járás helyzetének a vezetésem alatt álló Magyar Közigazgatástudományi Intézet közreműködésével való vizsgálat útján a problémák olyan ismeretét szereztem meg, amelyek közlése hasznosan egészítheti ki a város életében résztvevők élettapasztalatait.”

Tatatóváros,
1938. szeptember hó 23.

Népfőiskolai Hírmondó

A Magyary Zoltán Népfőiskolai Társaság
Kiadványa,
2890 Tata, Erzsébet királyné tér 13.
Felelős kiadó: Gyüsi László
Felelős szerkesztő: Keresztesi József

Készítette: Sollers Nyomdaipari Kft.
2890 Tata, Komáromi u. 55.
Tel.: 34/586-036 Tel./Fax: 34/586-037
E-mail: sollers@t-online.hu
Ügyvezető igazgató: Beleczi Zsolt

A NÉPFŐISKOLA EGYÉB ELÉRHETŐSÉGEI:

Tel, fax: 34/482-409; 06 30/290-20-62
E-mail: nepfoiskola@etata.hu, honlap: www.magaryz.hu

Szerkesztői üzenet:

Köszönöm mindazok munkáját, akik
írásaikkal hozzájárultak a
küldőszám színvonalához, annak
gazdagabbá tételéhez!

PÁLMA SZÁLLÓ¹, TATA

Pályázatom témájaként azért választottam a tatai Pálma Szállót, mert minden alkalommal, amikor arra járok, megdöbent az épület lepusztult látványa, és rossz érzéseket kelt bennem.

Mivel Tatán lakom, és itt is születtem, sokat szoktam gyönyörködni a város látványosságaiban, régi és új épületeiben, parkjaiban, és mindig szomorú szívvel tölt el, amikor meglátom ezt a szállodát.

A szálló eredetileg pálmaház volt, ahogy ezt a mai elnevezése is megőrizte. Maga a szálló a tatai angolkertben található a Cseke-tó mellett.

Magyarország első angol típusú kertjét Böhm Ferenc uradalmi mérnök tervezte és telepítette 1783-tól.

Tata ötven éve város, a „vizek városa”-ként ismert. Akkoriban még nagy vízhozamú források bugyogtak, különleges klímát, állandóan nedves, szinte mocsaras talajt biztosítottak a növények számára. Ezért lehetett igen sok, más földrésről származó növénykülönlegességet is ideültetni. Mára a háború (helyesen bányászat, szerk. megjegyzése) okozta pusztítás miatt sajnos a források eltűntek, csak néhány helyen kezdtek el újra felbukkanni. Az érzékeny növények átteleltetésére építettek a parkban egy grófi pálmaházat. Később átépítették, és KIOSZK néven kedvelt szórakozóhely volt.

Ezt a szállót régen a Kristály stranddal nyitották egybe, mely közvetlenül mögötte található, a sok víz és a pálmák egzotikus környezetet nyújtottak a tataiak és az ide látogatók számára. Ezt a városi televízió rövid kisfilmjéből tudom, melyet két évvel ezelőtt mutattak be. Lenyűgözött az akkori emberek önfeledt vidámsága, s ez az egész szépség, ami ebből a környezetből áradt.

Sajnos a mi nemzedékünk már nem részesülhetett ebben az élményben...

...Az épületbe életveszélyes a belépés, mert annyira romos állapotban van, hogy bármi leszakadhat, csak a rácson keresztül tudtam fényképezni².

Mára hajléktalanok lakhelyéül szolgál...

...Mivel az épület magántulajdonban van, ezért nem tudjuk, hogy mikor újítják³ fel, pedig igazán megérdemelné.

Az írásból részletet adtunk közre, amelyet **Gera Viktória** a tatai Eötvös József Gimnázium 13/b osztályos tanulója készített a Város- és Faluvédők Szövetségének pályázatára. A pályázó 2005. évi pályázaton könyvjutalomban részesült. A pályázat szövege a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal 2006-ban megjelent Gyerekek az épített és természeti környezetért 2002-2005 című kiadványában olvasható.

Pálma rendezvényház (Bálint Gy. fotó)

¹ Jelenlegi neve Pálma Rendezvényház

² A fotók a felújítás előtti állapotot rögzítették, ezeket nem közöljük.

³ Az épület felújítása 2007-ben befejeződött.